

Für den Herrn, der das Individuelle liebt.
(iz reklame za miris *TABAC original*)

Zaista je prilagodljiv (papir). Na svakom stolu i na svakom stolnjaku čini čuda od podatljivosti. Utešitelji biraju samo smer i ugao. — I naše mesto tu nije — ili jeste, dok radio svira. To je blago mumlanje, razgovori iz kutija. *Oko tvoje kože vezujem svoju i odvezujem.* — Nek tako glasi naša varijacija na upamćeni stih. U blago popodne, u blagom gradu. Kao kada muze spopadoše Pesnika, znajući da nikada nije lagao, i znajući kako mu život bejaše do srži težak, da ga duhovnim kidnapingom privеду u svoj dom. Poznato je da je on bio osmehnut. Pa ipak se opirao srcem i umom. Mnogo je voleo leđenu akupunkturu i uzdahe zatitrane na prvom slogu. Ni to mu nije presudno pomoglo. (Onaj što voli svoje nago biće zgranuto razmiče i približava prste pred prizorom.)

Put od eksklamacije do naracije, koji je sada tako potreban, mora da se prevali na vlastitu odgovornost. Ovo nije svetilište ženika i bal trudničkih postelja, sklupčanih u ogromnom ohladnelom nizu. I reči duhovnog pojanja neka pripomognu da se u prozi opeva taj udes susreta sa muzama i polaska u hram. To je gánutljivo pohenjenje. A posle neka uslede i druge reči.

Ni ... vavedi...
ni ... vrutak...
ostavljajući volju... molju az
uždi...
prihodu rođenik...
carstviju tvojemu...
mladenstvu sklon...
pokriven budući...
u... pokorstvu... svom...

nije

I tako, otrgnut od svakodnevnih radosti, bačen sa svojih bala papira i sprečen da po njima ostavlja kažiprst i palac, napored sa drugim plemenitim bojenim znaci-ma, poput iskušenja vodenog kruga i ljupkih vodenih ljutića, on se nađe suočen sa strašnom Kali, muzom sa ponoćnih pala-načko-prestoničkih raskršća, mnogostrukom, mnogoljudnom, nacerenom i gromoglas-nom, otisnutom, emitovanom, punom buti-na i uskih trikoa, lica i osmeha, zubala i očnjaka — stravičnom Talijom.

Ostaci njenog davno lisnatog devičnjaka, sada skvrčeni i oronuli, puni krivotvorene dikcije i sistema — po Stanislavskom, po Brehtu, po babi Smiljani, po umoljčanim sakoima sa neprovotretnih akademija i puni restovanog i pohovanog mozga po ukusu dnevnih i noćnih nadničara klubova i štampe — eto gde još jednom koriste prednosti šminkeraja, šlingeraja i kiselih krastavaca protiv mamurluka, dnevnog i noćnog. Šta ima tu da traži jedan »apsolutni duh«? Zar su njemu darovane sklonosti promera-vanja koturni, dubine glasova i utvrđivanja pola učesnika?

— Predstava je u ponoć. Predstava je otkazana. Predstava je zakazana. Predstava će početi. Tek što nije počela.

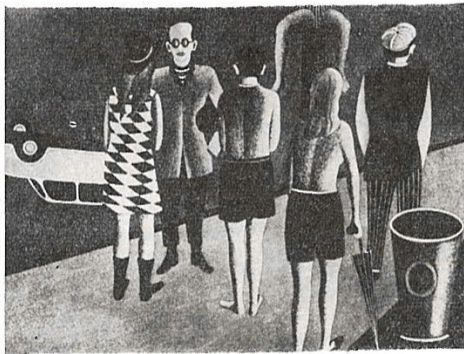
Još jednom da izidu krezubi i krivozubi iz smradnih plemena sa obe strane pozornice. Puder i puder. Karmin i karmin. Plastične operacije i veštačke vilice. Kaučukovina i abonovina. Tu se bije boj na štula-ma. Vade se iz šatula poslednji argumenti. I čačkalice iz zuba.

— Upravnik u prahu i pepelu poslednjeg doručka, poslednje večere — iza bine. Nad divno srezanim utezaci-ma. Nad pantljika-ma oko listova. U tragičnom dremežu. Ve-oma skroman. Prijatne spoljnašnjosti. Nagnut kao nad šalterom u očekivanju izvoda sa žiro-računa. Lagano odzvanjaju razmasi njegovog uma.

Da ponovimo: tako otrgnut ovim nežnim posredovanjem, zavilan u košmar od oča-ja i ogavnosti, kao u smaknuće na kakvoj inscenaciji po Sebastijanu Brantu — evo kako Pesnik hoda sa rukama uz telo, tako mio u svome predavanju. Uz stepenice od mermera, pored plišanih zavesa, po teko-vinama tepiha, do naslona u polutama, nad provalijom onog *dole*, nisko i pravo, nad preklapljenom provalijom za nasrtaje orkestra.

SRBA IGNJATOVIĆ

TALIJA, MUZA STRAVE

Heitor Villa-Lobos: *SEXTUOR MYSTI-QUE, pour flûte, hautbois, saxophone alto, guitare, célesta et harpe* nudi vam u jednom jedinom dahu više prave uzbudljivo-sti nego stotine njihovih orkestara. Oboja je tu zmijsa koja putuje putevima Juga, gibajući svoju pažljivo građenu osu na više nego muzički način. Villa-Lobos, kao da sledi taj njen, nehotičnosti i namernog prezira prepun put kroz rastinje i valove terena. A to je upravo ono što niko od njih ne ume da sledi. Tu predanost koja urađa artizmom na način veoma svestan, ali sama iz sebe, kao kakav burni ritam prepun ponavljanja, varijacija, prepun igre tonova.

Teatar je loš kada je stvar konstrukcije. Teatar je dobar kada je stvar sluha. Sluh je jedina njegova dobra mera. — Šta činiti sa glumcima poznatim po nedostatku sluha, po deklamatorstvu, po prostaštvu shva-tanja i doslovnosti koja se, zatim, naziva manje ili više uspešom »interpretacijom«? Jednostavno, zanemariti ih.

Ali, znajući da Pesnik nikada nije lagao, muze mu prilaze i uvode ga u svoj dom. Izbacuju se čudovišta, veštačka krila, repovi miševa i metri sargije. Premotavaju se trake i gase reflektori.

Drama nije u suterenu. Nije u podzemlju. Ona ima svoj unutarnji prostor. Njega postižu samo glumci koji znaju da zaboravljaju sebe i publiku. Inače — šta ostaje? — Viršle u pauzi i crna kafa i trideset četvrti ili koji drugi špricer, belo vino ili ko-njak, ružica i kifle sa odrescima bajate šunke. To je gluma u frižideru ili zaprlja-nom staklenom ormarčiću za čuvanje *zaliha* hrane ili svega što može da se ponudi kao hrana ustima i hrana govoru.

To je igra neveštog igrača koji učestvuje u okrtnom špilu. Ljudi iz špila, ličnosti iz špila, dva ili tri puta nebriljivo izme-njene, aljkavo pomerane kroz igru, sa sum-njivim poenima, sa podvalom odasvud ili na sve strane. Eto sudbine teatra u koji vode mermer i pliš, da bi se došlo do oblikovane bronzne. Smetlište ima više duha od ogrizina koje tu i tamo bivaju uzvitla-ne nad ispranom kosom i rovitim glavama.

Usputni traktat o Dubrovčanima

Ona puši: — *Baš se Dubrovnik lepo zabavljao.*

Ja pitam. Ona kaže: — *Interesantno se zabavljalo, svašta.*

— *Svirali, igrali i pevali, maskirali se. Zavodili dame. Oduševljavali se lepoticama. Vrištali, pištali. Okapali po zatvorima.*

— *Trgovali. Prodavali robinjice.*

— *Šta su još radili — sad ću da ti kažem... Sve ću da ti kažem, šta su sve radili.*

(Pam! Pam! — usnama, a olovka skakuće među zubima.)

— *Pa ludovali su, brate, šta su radili. Ludovali su, pijančili, bančili. Tako! Komedijali ljudi.*

(Skljoc — hemijskom olovkom. Onda još jače. Gleda kroz prozor.)

Pita: — *Šta pišeš to?*

Uzimam papir i čitam: *Usputni* (dodajem: *usmeni*) *traktat o Dubrovčanima*. Zna se o kojem je Dubrovniku i kojim Dubrovčanima reč. O Dubrovniku pesnika i poklada, farsi i Velikog i Malog veća.

A ona: — *Znaš šta, ja ti nisam pozajmila ruku da pišeš kojekakve gluposti.*

Pošto je pala reč dnevnog razgovora, onako kako je taj razgovor kao sečivo zapao među ove redove, neka taj mali traktat ostane kao svedočanstvo o moći svežeg dnevnog tkiva da prijanja i koaguliše sa sukrvicom ispisane reči. Tako se spaja i otiče govor decenija. Tako su i Dubrovčani davno zamakli za ugao, a blede seni ostale da ih tumači oko, podražava pokret i tanji, uprkos svoj njihovoj istanjenosti, živahna živa reč. Tako nadmoćna u trenutku, nametnuta čarima izgovora. Jednostavno — svemoćna.

A MUZA svojom mudrom rukom dočaje usnu i ostavi na njoj miris. Noktom zaseče čeonu breg. Da oteče svela limfa i poteče sveža krv. U beskrvnom hramu Boginje nema ni svežeg vazduha. Samo možemo da sanjamo, ili da sa raskriljenog prozora posmatramo pravi, živi i dnevni, svekoliki ljudski teatar. Tu ga je moguće uzimati zajedno sa dimom, sa sagorelim i izduvnim gasovima, sa omotačima oko ljudskih tela i njihovim mirisom i ukusom, sa raspadnutim lišćem i dve stotine četrdeset ili pedeset odvratno zagađenih dana godišnje koji pogoduju sticanju hroničnog bronhitisa i drugih, još neugodnijih zabava.

Oni ne mogu da predstave *jesen na stolu*. Jer tako naopako shvataju predstavljanje traže pamet na gram i uvek očekuju, žele, tragaju... Čistim aranžiranjem dnevnih predmeta, sklapanjem ruku ili ukrštanjem prstiju, prosipanjem mirisa ili čitanjem probраниh fragmenata iz odgovarajućih tekstova, moguće je ostvariti njihov nemoćni san. Spletovi asocijacija ne aktiviraju se mehaničkim nasrtajima na polu-svest. Polusvet je njihova bolest. Oni sami to jesu. Uvek će to biti. Nisu ih sahranjivali u grobljima, a tako nešto nisu umeli da shvate kao privilegiju.

Kao što je govor o Dubrovčanima ili o bilo kome, ma kako neobavezan i šaljiv, mnogo življi nego što u bilo kakvom predstavljanju mogu oni sami da ožive, i pogotovu življi od svezanog i već natrulelog lošeg papira — tako i bolesni teatar i njegova izmoždena muza mogu da živahnu tek ako sebi dopuste onu slobodu koju zahteva časkanje. Put asocijacija je nesaglediv. Takav bi trebalo da bude i put teatra. Na žalost, asocijacije oni shvataju opet kao svojevrsnu mehaniku. I — iznova preteruju.

»Cemu vraćati mrtve, neprikladne reči — *pita Besednik* — i tako je započeta nepoštredna borba — taj nepomirjlivi sukob — ko smo mi i zašto smo mi — šta smo bili već — treba li da izvadimo naše razvijorene i podosta poderane, umoljčane takođe, stare simbole — zastave — pletenice — oskuruše i instrumente — sve to iz sanduka okovanih i neokovanih — i zapevamo stare i prastare — prolepane — uvek ubojite pesme — *sve brže govori i uzbuđuje se* — pesme bojovnice o herojima i beguncima — kako već naroda naš lepo zna da ih splete — iz vinograda i dubrava — sa reka — sa obala — u krompirištu — uozbiljen i mrgodan — *opet Retorik*, a zatim snažno okrenu novi list i prosu vodu pomirenja, dok ječe reči i melodija — *Santo Antonio, Santo Frisco*.

Nas niko, međutim, ne može da zameni. Bez obzira na to da li je naša pojavnost još jednom svedena, još jednom reprodukovana ili kostimirana tako da je kostim puka dekoracija sa naivnim značenjima. O *kostimskoj glavi* je govorio Tomas Man. Ali, to je već estetizirajuće i helentstvu sklonno shvatanje kostima. Ovde je reč o kostimu u njegovim direktnim značenjima i o naivnoj, nižoj vrednosti teatarski shvaćenog kostima. Uzgred — on je i nefunkcio-

nalani. Umesto da pomaže asocijaciji, nanosi joj štetu ili je čini sumnjivom ili, čak, i odvlači u sferu onog stilizovanja koje se graniči sa dečijim idealizacijama.

To je pubertetlijski teatar doslovnosti, tako udaljen od komplikovanih *zamišljanja* no-drame. Retorik nam je pokazao njegovo loše dejstvo. — Uticaj pubertetskih shvaćanja teatra može da uništi i smisao za dramsko u samoj stvarnosti (standardno shvaćenoj). Tu stav nije bitan. Misli kroz dekoracije, čak i onda kada je to borba za njihovo oživljavanje ili protiv njihovog oživljavanja, uloga je podjednako neuspela. Tako se gubi osećaj za komično, za dobar humor, za ironiju.

Inače, kako to da predstava ne može da bude izviždana? Ona prolazi. Tek toliko. To je shvatljivo samo onima koji ne mogu ni za trenutak da se odele od primitivne transmisije koju daje odvratno loša gluma, glupačka gluma, glupačko shvaćanje glume. *Sistemi* u glumljenju. Laza Kostić je govorio o pojavi *narodnog glumovanja*, uočavajući samo njeno prisustvo i izvesne načine. Ta gluma je morala da ih ima. To, međutim, nije bila ni gluma u začetku. Seme koje nikada nije proklijalo. Možda će se još gore govoriti, sa izvesne distance, o ovome što se sada naziva teatrom. Biće i to nekakvo glumovanje, ali ko zna kakvo. Jadno, najverovatnije.

Teatra nema. Zato nema ni sumraka teatra. Zato nema ni sumraka teatra. Ničeg nema. Taj talog pevača, prvaka, balerina, što se talasa na dnu šolje koju bi trebalo prevrnuti, i koji je zadobio pravo na život u izlogu, na mesto *uglednih ličnosti*, na pedeset procenata učešća u budžetu za kulturu, samo je *upotrebljiv*. To je jedino priznanje koje može da im se dodeli. KRAJ je davno ispisan. Njega nisu ispisali svesno, nego svojim prisustvom, po mračnoj tabli čiftnstva, pevajući naučene i nenaučene uloge, svoje kuplete i mlatarajući oskudnim blagom udova.

Teatar je muzej i kloaka, ujedno. Trulež iznad svega. I onaj bednik što uživa u vencima, krep-papiru i bronzi, a ponajviše u buketima grošićara koji se bave ispijanjem mlake krvi, dočekaće i taj dan da buket bude od plastike ili kartona, kakva je i njegova umetnost. Rinoceruska vilica teatra odumire. A tako je lepo počeo u kafani i na ledini, pred Kodžom i pred Kodžama. No, i Kodža je, u međuvremenu, stekao svoju ložu.

Joakim ot Vuič kao da još tabana prašnjavim drumovima, noseći pod otrcanim šeširom trnovi venac svoga mučeništva i mučeništva svoje umetnosti. Jecajući tragičeski, muza ide pred njim i nosi požarni barjak. A Pesnik koji nikada nije lagao sa gađenjem izlazi iz dojakošnjeg hrama. Gube se iluzije, sve sigurnije, sve predanije. Ne mogu svi da se voze u hintovu. Ni pozorište ne može.

A Kodža je prstom pokazivao, psovao, hteo da tuče štapom ravnatelje i glumstvujuće. Kodža je bio prvi kritičar našeg teatra i njegova najbolja publika, kako u građanskom, tako i u estetičkom smislu, ujedno. Njegove masne primedbe odzvanjale su zdravije i umnije, svakako, od isprevođenog i iscedenog, lažno umstvujućeg teksta.

Danas, kada je tako potreban, Kodže nema. Samo bi on mogao da unese neophodnu svirepost i surovost. Plačni i pogruženi Pesnik, baš zato što nikada nije lagao, neće moći da ubedi ni samoga sebe u svoje plačljive nazore. On će ostati pri konstrukcijama i nadahnuću koje mogu da mu prokrijumčare do hrama, s vremena na vreme, već dotrajale muze. Jer, ako sazna svu dubinu bede, ostaje mu tek da se oda top-lim lejama i šetnjama po zoo-parkovima. Da čita novine i užina sedeći u krevetu. Da voli lep tost i sočan biftek. Da razmišlja za javnost. Da uređuje tuđe glave, umesto da sređuje svoju. Takođe — da izabere smrt međupneumaticima ili u ispranim plah-tama bolnica koje ne leče. Slava mu!

Znajući da Pesnik nikada nije lagao
Muze mu milovahu kovrže i ude.

IVAN BAUMAN

6 PJESAMA

PARALELNI PRIJEVOD

unatoč svemu
teško je biti
onakav kakav
nekoć bijah
unatoč svemu
to je nemoguće
neljudski
uzalud teturam
do riječi
prihvati se
onda
recimo
prave žene
recimo
nečeg takvog

uzalud teturam
od riječi
od riječi
teško je biti
onakav kakav
nekoć bijah
to je nemoguće
neljudski
prihvati se
recimo
prave žene
recimo
unatoč svemu
nečeg takvog
unatoč svemu

VEDRO RUJANSKO POPODNE

lijepo zatočen
optočene glave prozorom
i suprotnim vratima
zbiļjski uznemiren vedrinom
ovog rujanskog popodneva

bože momci sjede i preklapaju
krasne se nimfice nude

bože premalenog li prostora
čak se ni nasmijati ne možeš
ovoj uljudnoj komediji

zastajem pa onda zastajem
da i liježem i trčim
pijem tvrdo ako ustreba
i trijezan sam do iznemoglosti
to onaj davni grč
šapat skromne ulice i mekih pokrivača
sve usputnosti brojne finese
vjekovnog posla
ah k vragu priznajem da ne znam

FINO DRUŠTVO

jedan dva tri jedan dva pet
ovo je stol za kojim sam i
jučer sjedio jučer sjedio
tra tra tra tratatata
misli ne gnjavi obara zovi
znaš gala je bila ma znaš je
onda sutra čuj nemoj rano
isto isto ne neću više
silan posao za vratom
važi produžimo dane
budimo dosljedni bar jednom
hajde u redu
tra tra tra tratatata
brišem brčine elegantnim kretom
vidiš kako je to teško shvatiti
ali pogledaj s druge strane
nabrajaj nabrajaj još malo
to radiš tako zgodno
opet opet opet opet
vrisni krikni udaraj
kakva je ovo ludnica
sutra ali nemoj rano
izgleda da nas tjeraju

zar i sad zadnji
varaš se ni govora
sve skupa nije vrijedno
ali dok možemo barem pokušavamo

I DALJE SMO TRČALI

prava zbrka jurišni odredi
krasne bombe samo su prštale
klatili smo se ovamo i onamo
noći i dani dani i dani
ma sve uzalud
kad je prvi već naveliko ljubio

GOTOVO DA JE DOBRO

uz vrtanu ogradu
šarene stolice
blještave čaše
a samo nas nema ovdje
i tko zna gdje smo
obuzeti svatko
svojom divnom temom
i gotovo da je dobro
što nas ovdje tako
potpuno nema

PORTRET JEDNE

užasno tužna ljepovito lijepa
od grudnjaka do slipa
12 katova dimenzije natječajne
kakvo ulje ugljen riječi ništa
ništa

samo drugo tijelo
moglo bi pokazati sve njezine šumove
zavijutke uzdahe
još mazno jutro kad nema vremena
da se sjeti iščezle slike
kako je trčala kako je voda bila

okrutna
ma kakve tehnike
iskonski elementarno bi je trebalo
kraj nje je estetika smiješna
zači u šumu skinuti naslage odlijepiti
trepavice zguliti lak spaliti periku
zbiļja zbiļja ludo dobra cura
ali žalosno direktna